

בס"ד

יחידה מספר 1: מבוא ללימוד

א. מטרת הלימוד

1. להבין ולדעת שצדקה היא נושא הלכתי, ולא רק מוסרי ומחשבתי. לנסות ולהבין את הקשר שבין המישורים הללו.
2. לעורר אותנו לחלקים הקיומיים (ההלכתיים והמחשבתיים) שיש בנושא זה. אי לכך במהלך הלימוד יש לשים לב כל הזמן להיבטים אקטואליים של ההלכות (שאינן תמיד נראות כאלו במבט ראשון).
אנו נרצה לדעת, למשל, איך לנהוג כשפונה אלינו אדם לבקש צדקה: האם להפנות אותו לקופה ציבורית? כמה לתת לו? האם בכלל חייבים לתת? האם מותר (או צריך) לבדוק את אמינותו? וכדו'.
אנו נרצה גם לדעת מתי חייבים לתת צדקה, ומה מעמדו של הכסף שהחלטנו (נדרנו) לתת. מהו מעמדו של כסף בקופת צדקה, ומי ראוי להיות גבאי צדקה? באלו נסיבות חייבים להקים קופה ותמחוי, ומי ואיך מנהל אותה? ישנו יחס מעניין שעולה כל הזמן בין מחויבות הציבור למחויבות הפרט, היבט שדורש דיון מחודש במצבנו כיום, במבנה שלטוני של מדינה במקום מבנה של קהילות. האם עדיף ביטוח לאומי מסודר, או תרומות וולונטריות? מהם המינוחים הרצויים? האם קיומו של ביטוח לאומי פוטר אותנו מן המחויבות ההלכתיות לצדקה, ומאלו מהן? האם מותר למדינת ישראל לקבל סיוע אמריקאי, או אחר, ובאלו נסיבות?
האם צריך להפריש מעשר כספים, וממה? מה עלינו לעשות עם כספי המעשר, ובכלל עם כספי צדקה? מהם סדרי העדיפות למתן צדקה? האם מותר להתפרנס מן הצדקה, ובאלו נסיבות (להיות אברכים בכולל)?
ועוד כהנה וכהנה נושאים שיעלו במהלך הלימוד.

ב. מבנה הלימוד לאורך הזמן

קצב ממוצע - סימן אחד טושו"ע ליחידה. משך מומלץ לכל יחידה שבועיים.

הלימוד יעשה לפי הטושו"ע יו"ד מסי' רמ"ז עד ס"י רנ"ט. הרמב"ם המקביל שילווה אותנו הוא בהל' מתנו"ע פ"ז-פ"י. סימנים ופרקים אלו עוסקים רק בהלכות צדקה, מקוצר זמן כנראה לא נספיק לגעת במתנות עניים אחרות.

בכל נושא מומלץ לעבור על השו"ע כולו, לאחר מכן על הטושו"ע עם נוסח ועל הרמב"ם המקביל עם נוסח נקודה אחר נקודה. לגבי הסוגיות בגמרא מומלץ לעבור בשלב השני לפי הנקודות הנדונות בדף ההנחייה (כולל ההערות, המקורות והשאלות למחשבה), ובריפוף מהיר.

העמקה והרחבה לפי הזמן שנוותר. מומלץ לעבוד על פי דפי ההנחייה שיחולקו על כל נושא (בד"כ סימן בטושו"ע הוא נושא). דפים אלו הם תחליף לשיעור יומי. עדיף לעקוב אחריהם, ורק אח"כ להשלים ממקורות אחרים (הספרים המומלצים להלן, ומפרשי הסוגיות בגמרא). הדפים נועדו להרחיב נושאים מרכזיים, הן מבחינה עיונית והן מבחינה קיומית, ולפעמים לעורר נקודות למחשבה. ישנן בדפים גם הערות הבהרה שיעזרו ללימוד השוטף. סביר שלא תספיקו בד"כ את כל הדף, אלא אם תקדישו זמן נוסף.

כל יחידה מלווה בשיעור, שלעתים נוגע בנושא הנלמד ולעתים מרחיב לנושא רחב אחר כדי להשלים את התמונה הכללית של הלכות צדקה ויישומיהן. מי שגמר ללמוד את דף ההנחייה יכול לעבור על השיעור (וכמובן אם נותר זמן ללמוד את המקורות שמובאים בו וסביבו).

מומלץ ללמוד בתכליתיות ולא להתעכב בכדי שלא לצבור פיגור. המגמה להתקדם בחזית אחידה, יחידה אחת לשבועיים. מטרתנו לסיים את כל המערכת עד תום שנה"ל (שני סמסטרים).

ג. ספרים מומלצים

ערוה"ש יו"ד בסימנים הללו

עיניים למשפט לב"ב (ח"ג על דפים ז'-י"א)

דרך אמונה (לר"ח קנייבסקי) על מתנו"ע לרמב"ם (ח"א). יש לשים לב שיש בספר כמה פירושים. **באור ההלכה,**

ציון ההלכה ודרך אמונה. הפניות בדפי הליווי יתייחסו לפעמים ישירות אליהם.

צדקה ומשפט (לר' בלויא, מח"ס פתחי חושן). ספר הלכתי מפורט עם מראי מקומות ודיונים חשובים כדרכו הידועה והחשובה של המחבר בשאר ספריו. ספר אחד נקנה לספריית הישיבה.

נקדש בצדקה (לרב בר-אילן). ספר שעוסק בהלכה ובמימד עיוני מסויים. מסודר מאד, ומומלץ להציץ בו בעת הצורך.

מעשר כספים (לר' אברהם מרדכי אלברט). עוסק בעיקר בחיוב מעשר, אולם מוסיף עוד בענייני צדקה, ובעיקר בשיעורי צדקה.

קובץ 'מבית לוי' (לר' וזנר) כרך י"א, ניסן תשנ"ז, בחלק פסקי הלכות. תמצית ההלכות בצדקה בכלל, ובפרט לאור מש"כ בס' שבלי הלקט.

אגרות משה יו"ד (ראה שם ח"א מסי' קמ"ג והלאה, ואולי גם בשאר חלקים).

רמב"ם פרנקל עם המפתח על הל' מתנו"ע.

ד. סידור ההלכות הכללי בטוש"ע וברמב"ם

הטוש"ע מתחילים בשאלה ממי לוקחים צדקה ומי חייב לתת. הרמב"ם מתחיל בשאלה למי וכמה נותנים. הרמב"ם מחלק את הלכותיו לשני פרקים שעוסקים בצדקה ישירה לעניים (כולל דיון בצדקה כנדר), פרק אחד שעוסק בצדקה דרך גבאים, ועוד פרק בעקרונות כלליים ומחשבתיים בצדקה.

הטוש"ע ממשיכים בשאלה כמה חייב לתת וכמה ראוי לתת לכל סוג נזקק. לאחר מכן הם דנים בשאלה מי ראוי לקבל. לאחר מכן עוסקים בגבאים, ולבסוף בצדקה כנדר.

ה. הנחייה ללימוד ביחידה זו

נא לעבור בריפוף על כל הרמב"ם והשו"ע כדי להתרשם באופן כללי ולקבל תמונה על הנושא. מי שמספיק, כדאי לעבור על הדפים הרלוונטיים בב"ב (ז ע"ב - יא ע"א).

לאחר מכן, עברו על שיעור הפתיחה שנותן רקע כללי על המקורות והמצוות מהתורה שנוגעות לצדקה, ועל מושגי היסוד.